

ЗМІСТ, ФОРМИ І МЕТОДИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

У статті проаналізовані зміст, форми і методи науково-дослідної підготовки магістрів; визначено їх взаємозумовленість, базові характеристики та умови застосування. Робиться висновок, що зміст, форми і методи професійної підготовки магістрів визначаються провідною метою – формуванням у студентів магістратури дослідницьких знань, умінь і навичок.

Ключові слова: магістр, науково-дослідна підготовка.

В статті проаналізовані содержание, формы и методы научно-исследовательской подготовки магистров, определены их взаимообусловленность, базовые характеристики и условия применения. Делается вывод, что содержание, формы и методы профессиональной подготовки магистров определяются ведущей целью - формированием у студентов магистратуры исследовательских знаний, учений и навыков.

Ключевые слова: магистр, научно-исследовательская подготовка.

The article analyzes the contents, forms and methods of research training masters, determined their interdependence, the basic characteristics and conditions of use. The conclusion is that the content, forms and methods of training are determined by the leading masters of purpose – providing students knowledge, skills and competencies.

Keywords: master, research training.

Актуальність глибокого вивчення, систематизації та класифікації змісту, форм і методів науково-дослідної підготовки магістрів визначається політикою Міністерства освіти і науки України щодо підвищення якості магістерських програм. Згідно з ними, магістратура не є обов'язковим освітнім рівнем, її основне призначення – поглиблення наукових і дослідницьких умінь фахівців, стимулювання наукової діяльності університетів.

Окремі аспекти проблеми професійної підготовки магістрів представлено у працях С.С. Вітвицької, С.Г. Дзюби, А.І. Кузьмінського, І.Є. Подопріхіної та інших.

Однак недостатньо вивченою залишається проблема визначення змісту, форм і методів професійної освіти магістрів з позиції їх науково-дослідної підготовки.

Тому завданням нашої статті є висвітлення, аналіз, порівняння й узагальнення змісту, форм і методів науково-дослідної підготовки магістрів.

Зміст науково-дослідної підготовки магістрів

Зміст вищої освіти – структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття освіти і певної кваліфікації, а також обумовлена потребами суспільства система знань, умінь і навичок особи, її професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури. Вимоги до

змісту освіти відображені у освітньо-кваліфікаційних характеристиках стандартів освіти. Одним із провідних завдань змісту вищої освіти є формування у випускників вищої школи здатності сприймати, аналізувати і відтворювати наукові ідеї в умовах самостійної професійної діяльності [3].

Таким чином, зміст науково-дослідної підготовки магістрів можна визначити як систему дослідницьких знань, умінь, навичок і компетенцій студентів магістратури, оволодіння якої опосередковано навчальним планом, навчальними предметами і їх програмами, комплексом взаємопов'язаних форм і методів освіти.

Розглянемо основні положення дослідницьких знань, умінь, навичок та компетенцій на прикладі ОКХ студентів за спеціальністю «Соціальна педагогіка». Згідно з освітнім стандартом, зазначені фахівці повинні бути підготовленими до виконання певних видів робіт. Серед зазначених у стандарті видів робіт є такі, які прямо вимагають володіння дослідницькими знаннями, уміннями і навичками, як-от: проектування соціально-педагогічної діяльності у різних мікросоціумах; вивчення вікових та індивідуальних особливостей клієнтів, визначення пріоритетних і перспективних напрямів роботи; розробка програм діагностування суб'єктів соціальної роботи; обґрунтування і вибір методів корекційно-реабілітаційної роботи; прогнозування різних напрямів діяльності; моделювання етичних норм комунікативної

діяльності; виявлення причин девіацій і вибір форм і змісту соціально-профілактичної роботи. Однак, задекларованими є і види робіт, які майбутні соціальні педагоги можуть ефективно виконувати лише за умови творчого володіння дослідницькими ЗУНами – організація та проведення соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю; здійснення посередницької функції у ході розв'язання та зменшення конфліктних ситуацій; розробка методичних матеріалів для організації діяльності дітей та молоді за різними напрямками; проведення соціально-терапевтичної роботи; сприяння створенню умов для соціалізації особистості; здійснення соціального супроводу прийомних сімей та будинків сімейного типу. Адже в першооснові будь-якої соціально-педагогічної технології лежать ціле покладання, дослідження проблеми та вибір оптимальних шляхів і методів її розв'язання.

Отже, забезпечення оволодіння магістрантами змісту науково-дослідної роботи, на нашу думку, полягає у чотирьох напрямках:

1) введення у навчальні програми спеціалізованих дисциплін (Основи соціально-педагогічних досліджень; Методологія і методи наукових досліджень; Професійна література іноземною мовою; Організація дослідницько-експериментальної діяльності; Соціальне проектування; Психодіагностика; Використання інформатики та обчислювальної техніки в навчальному процесі та наукових дослідженнях; Філософія науки; Методологічні основи соціальної педагогіки);

2) впровадження у програми інших навчальних дисциплін тем, які сприяють поглибленню науково-дослідної підготовки магістрів (наприклад, при вивченні курсу «Соціально-правовий захист дитинства» - тем «Вивчення громадської думки щодо рівня соціально-правового захисту дитинства в Україні», «Порівняльний аналіз законодавства про дітей в Україні та за кордоном»; при вивченні курсу «Технології роботи з дітьми вулиці» - тем «Соціально-психологічний портрет дитини вулиці», «Моделювання системи державної опіки дітей вулиці в Україні», тощо);

3) забезпечення організаційно-педагогічних умов ефективної переддипломної та науково-дослідної практик на кафедрах ВНЗ;

4) підготовка і публічний захист магістерської роботи у межах наукових програм, планів, тем кафедри.

Однак, на нашу думку, запровадження дослідницького компоненту у зміст професійної освіти магістрів повинно відбуватися шляхом використання спеціальних форм і методів науково-дослідної підготовки студентів.

Форми науково-дослідної підготовки магістрів

Форми навчання – це способи організації навчального процесу; форми зумовлюють часовий і організаційний режими навчання, місце його проведення, склад учнівської молоді, характер зовнішнього виявлення функцій суб'єктів процесу навчання, їх порядок спілкування, тощо [5].

Таким чином, форми науково-дослідної підготовки магістрів – це способи організації навчального процесу у вищій школі, які відображають характер взаємодії, взаємозв'язків суб'єктів освітнього простору і спрямовані на засвоєння магістрантами знань, умінь і навичок підготовки та проведення наукових досліджень у сфері майбутньої професійної діяльності.

А.І. Кузьмінський описує такі форми науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України:

участь у різних видах навчальної аудиторної роботи (лекції, семінари, лабораторні заняття) з елементами наукових досліджень;

індивідуальна робота викладачів зі студентами, які займаються науковими дослідженнями;

науково-дослідна робота студентів у наукових гуртках, конструкторських бюро тощо;

участь студентів-дослідників у постійних наукових проблемних групах;

участь студентів у науково-практичних конференціях, наукових читаннях, семінарах та ін.;

проведення наукових пошуків у процесі виконання різних видів практики в навчально-виховних закладах та на виробництві [4].

За С.С. Вітвицькою до форм науково-дослідної підготовки магістрів належать: самостійна робота, конференції, підготовка і проведення лекційних і семінарських занять, виконання магістерської роботи, асистентська практика, переддипломна практика, виробнича практика, експериментальні дослідження (що мають теоретичний і/або емпіричний характер) [1].

Таким чином, форми науково-дослідної підготовки магістрів визначаються змістом професійної освіти, охоплюють навчальну та поза навчальну діяльність студентської

молоді та зумовлюють методи науково-дослідної підготовки магістрів.

Методи науково-дослідної підготовки магістрів

Метод – це сукупність прийомів і операцій практичного і теоретичного освоєння дійсності. Науковий метод – це цілеспрямований підхід, шлях, за допомогою якого досягається поставлена мета; комплекс пізнавальних підходів і практичних операцій, спрямованих на набуття наукових знань. До характерних ознак наукових методів С.У. Гончаренко відносить об'єктивність, відтворюваність, евристичність, необхідність, конкретність [2].

Отже, методи науково-дослідної підготовки магістрів – це шляхи, засоби і прийоми оволодіння магістрами дослідницькими знаннями, уміннями, навичками і компетенціями.

Відповідно діяльнісному підходу як теоретико-методологічному підґрунтя навчально-виховного процесу, знання, уміння, навички і компетенції формуються лише у результаті практично перетворюючої діяльності, тобто науково-дослідна підготовка магістрів можлива лише за умови виконання магістрантами науково-дослідницьких завдань. Завданнями для науково-дослідної роботи студентів магістратури у процесі вивчення спеціальних дисциплін можуть бути: створення узагальнюючих таблиць; розробка структурних блок-схем; розроблення тестів з теми (одиничний, множинний, альтернативний, впорядкований вибори); підготовка переліку визначень ключових понять курсу з посиланням на джерела; анотування статей, книг або окремих розділів; написання рефератів і доповідей за визначеними викладачем темами; розв'язання або підготовка проблемних ситуацій [1, с. 263].

До видів науково-дослідної роботи магістрантів належать: аналіз наукової літератури, систематизація матеріалів опрацювання літературних джерел, добір наукової літератури, складання бібліографій з визначених тем, підготовка наукових повідомлень і рефератів, наукові доповіді, тези, наукові статті, методичні розробки з актуальних питань професійної діяльності, наукові звіти про виконання елементів досліджень під час практики, конструкторські розробки приладів, пристроїв та ін., дослідні комп'ютерні програми, курсові, магістерські роботи та ін. [4].

У психолого-педагогічній науці найбільш поширеною є класифікація методів за рівнем проникнення у суть

психолого-педагогічних явищ, відповідно виділяють методи емпіричного і теоретичного дослідження.

Завданнями теоретичних досліджень виступають: розвиток і вдосконалення категорійно-поняттєвого апарату науки; визначення суттєвих ознак, зв'язків і закономірностей об'єкту пізнання; аналіз фактичного матеріалу; пояснення зовнішнього внутрішнім; пояснення й інтерпретація раніше відкритих фактів; прогнозування можливих фактів, явищ та процесів. Саме теоретичні методи дослідження дозволяють вірно й об'єктивно інтерпретувати отримані емпіричні дані [4].

До теоретичних методів належать: аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, моделювання, ідеалізація (побудова ідеалізованих об'єктів), конкретизація, аналогія, індукція, дедукція, мисленний експеримент, монографічний метод [2].

Тобто, теоретичні методи наукових досліджень спрямовані на вивчення сутності об'єкту пізнання, в той час як реальні явища та процеси вивчаються завдяки емпіричним методам. Завданнями емпіричних методів науково-дослідної діяльності є: встановлення нових наукових фактів, виявлення явищ, закономірностей, процесів та їх кількісна й якісна оцінка на базі спостережень та експериментів, безпосереднє сприйняття об'єктивних явищ і процесів.

До емпіричних методів відносять: спостереження, бесіда, інтерв'ю, анкетування, рейтинг, самооцінка, консиліум, діагностуючі контрольні роботи, експеримент, контент-аналіз, узагальнення досвіду, експедиція, експертне опитування, тестування, шкалування, рейтинг, соціометрія, вивчення продуктів діяльності [2].

Як відзначає А.І. Кузьмінський, між емпіричним і теоретичним рівнями пізнання існує тісний взаємозв'язок: програма емпіричного дослідження зумовлена результатами теоретичного пізнання [4].

Крім того, у науково-дослідній підготовці магістрів окреме місце посідають методи математичної статистики, оволодіння якими дозволяє обробити отримані емпірично матеріали, виявити закономірності в розвитку процесів, прослідкувати зв'язки між явищами, перевірити достовірність отриманих даних.

Визначені компоненти професійної підготовки магістрів до науково-дослідної діяльності – зміст, форми і методи утворюють, на нашу думку, цілісну й нерозривну систему; взаємозв'язки в межах якої нами відображені на рис. 1.

Питання педагогіки

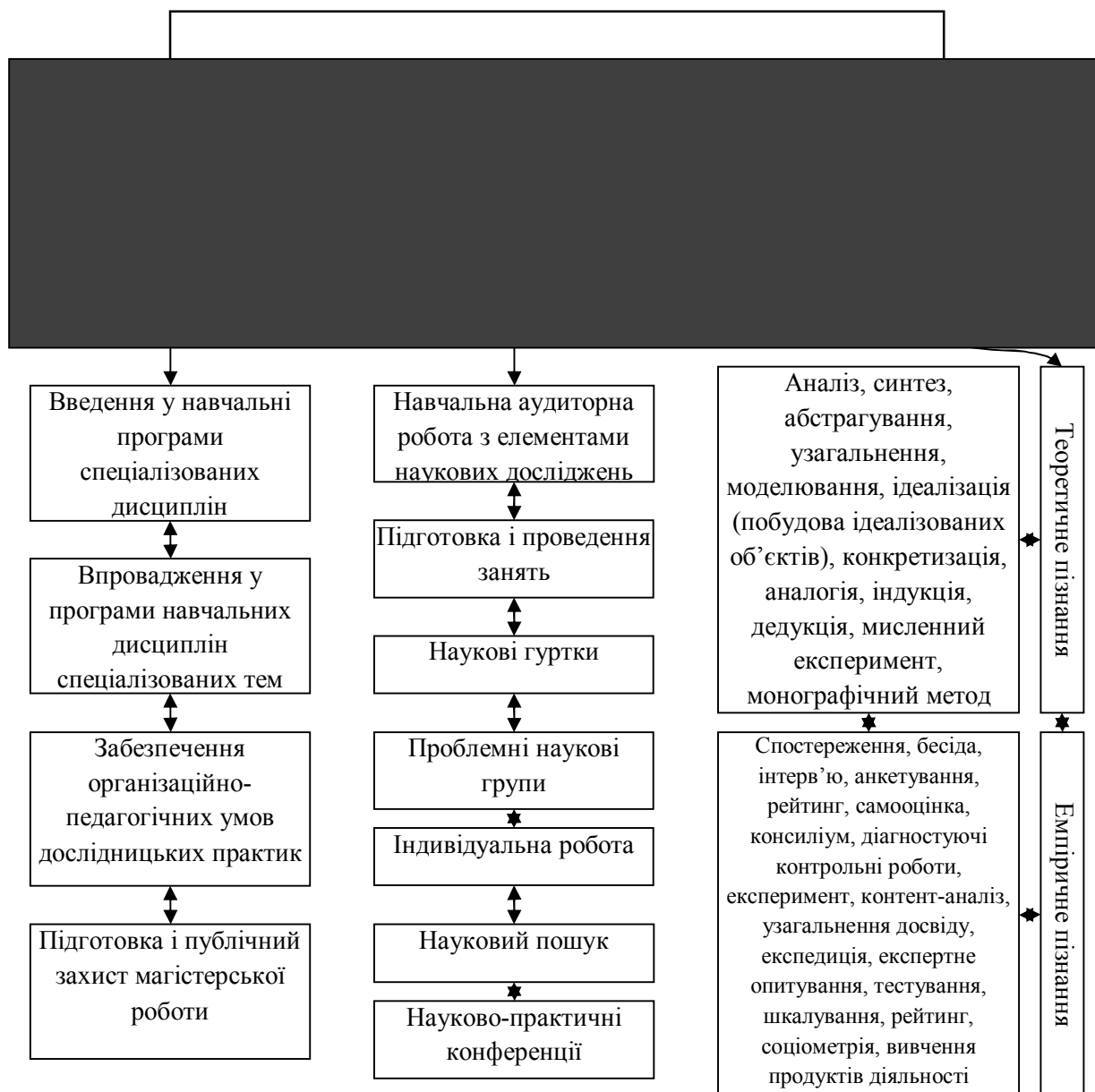

Рис. 1. Організаційна система науково-дослідної підготовки магістрів

Таким чином, нами проаналізовані зміст, професійної підготовки магістрів форми і методи науково-дослідної підготовки визначаються провідною метою – магістрів; визначено їх взаємозумовленість, формуванням у студентів магістратури базові характеристики та умови застосування. дослідницьких знань, умінь, навичок і Визначено, що зміст, форми і методи компетенцій.

Література

1. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
2. Гончаренко С.У. Метод // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 486-487.
3. Зінковський Ю.Ф. Зміст вищої освіти // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 321-322.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник / Кузьмінський А.І. - К.: Знання, 2005. - 486 с.
5. Мальований Ю.І. Форми навчання // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 965-967.